

*Guardians of the Memory
Пазители на паметта*

УЛИЦА „ЦАРИБРОД“ И ИНДУСТРИАЛНИЯТ ПЛОВДИВ

Йорданка Кривошиева

Регионален исторически музей – Пловдив

Резюме. В статията е направен кратък обзор на индустриите, индустриалците и търговците от улица „Цариброд“, след което е представена историята на тютюневата фабрика на улица „Цариброд“ 17. Разкрива се трудният път към нейното утвърждаване, а понякога и съществуване в съпоставимост с други тютюневи фабрики в Пловдив. Тенденциите в развитието им, доколкото произтичат от обективни фактори – среда време, са твърде сходни. Изтъква се и значението на личността като един от решаващите фактори за мястото и положението, което фабриката има в отрасъла, към който се числи. В порядъка на изследването ще бъдат представени другите фабрики, свързани с улица „Цариброд“.

Keywords: tobacco, factory, industrialists, street, Plovdiv

Две индустриални предприятия, няколко фамилии индустриалци, фабриканти, предприемачи, живеещи на улица, дълга 180 метра, а според някои източници 170 м и 85 см¹⁾, показват достатъчно убедително мястото, което тя заема в общото индустриално развитие на Пловдив. Старинният, автентичен вид на улица „Цариброд“ е запазен в голяма степен именно от сградата на тютюневата фабрика. Докато за някогашната фабрика за шапки напомним само руините. В различни части на града са изградени индустриалните предприятия на: Петър Дяков – мебелна фабрика „Напредък“ на ул. „Гладстон“ 48 (1920 г.); на Христо Червенков – фабриката за производство на растителни масла и олио на гара Филипово (1929 г.); на Наню Стайков – мелница за брашно в с. Върбен и Раковски, с търговско помещение на улица „Д-р П. Берон“ 1 в Пловдив. С улица „Цариброд“ се свързва дейността на австрийската експедиционна къща „Е.Кон и Митлер“ и на „Международно транспортно акционерно дружество“, Виена. Техен представител в Пловдив от 1898 г. е Лазар Грюнщайн.

Индустриалното развитие на Пловдив и Пловдивска област през периода 1890 – 1947 г. е отразено в документи на Пловдивската търговско-индустриална

камара. Неин главен секретар от 1926 до 1945 г. е д-р Тодор Близнаков, който проучва дейността на промишлените предприятия в Пловдив от 1878 до 1947 г. С необходимата коректност той уточнява, че дадените от него сведения за всяка една фабрика са „откъслечни и засягат разни моменти от живота им“⁽²⁾.

След приемането на първия Закон за насърчение на местната индустрия от 1895 г. в Пловдив са регистрирани множество еднолични и дружествени фирми, с които се развива и утвърждава модерното индустриално производство. Историята на която и да било фирма, нейната производствена и търговска дейност, е изтъкана от ежедневна борба, а „във всяка борба, който върви напред, най-много удари получава“⁽³⁾.

Тютюнева фабрика Вакаро и Дяков

Пловдив е в центъра на най-голямата тютюнопроизводителна област, което в края на XIX век го прави и най-големия център на тютюневата промишленост. През 20-те и 30-те години на XX век търговията с тютюн представлява 1/3 от външната търговия на държавата. В района на Пловдив се произвежда повече от 50 % от общото количество тютюн в страната⁽⁴⁾. Състоянието на всяка една тютюнева фабрика в определен момент отразява конкретната икономическа ситуация, както и държавната политика спрямо отрасъла. В България през 1910 г. има около 70 тютюневи фабрики за тютюнопроизводство, като най-големите са в Пловдив, Русе, Варна и Шумен. А експортните тютюневи складове са в Пловдив, Хасково, Дупница и Шумен⁽⁵⁾. Около 25 са големите тютюневи фирми в Пловдив⁽⁶⁾ и заедно с по-малките, бързо изникващи, са над 60, с 14 – 15 хиляди тютюноработници. Фабриците и тютюневите складове в Пловдив са в района около жп гарата. Изключение е фабриката на улица „Цариброд“¹⁷ и тютюневите складове на същата улица.

През 1890 г. на източния склон на Сахат тепе е построена фабрика „Орел“ за тютюн и папириси и складове за тютюн⁽⁷⁾ от Димитър Ставридис и Димитър Мардас. Дотогава Мардас е търговец на жито, брашно и манифактурни стоки. През 1892 г. двамата правят първите български пури, рекламирани на

Източната фасада на тютюневата фабрика

Първото българско изложение. След смъртта на Ставридис през 1901 г. неговата ½ част и самата фирма „Орел“ се купува от Карло Алберти Вакаро, който през 1898 г. регистрира фирма в Пловдив с предмет на дейност „комисионерство“, а от 1.01.1906 г. търговско дружество „Вакаро и сие“⁽⁸⁾. Димитър Мардас остава във фирмата до 1904 г., след което създава ново предприятие „Цар Асен II“. Вакаро е човек с висока култура и замах. Проучена е неговата богата и разностранна – стопанска, театрална, кинематографска дейност в Пловдив, София и други български градове⁽⁹⁾. За тютюневата фабрика доставя нови вносни машини и я механизира до тип „западноевропейска“. Нововъведенията са преврат в тютюнопроизводството⁽¹⁰⁾. Фабриката на К.А.Вакаро става най-голямата тютюнева фабрика в Южна България⁽¹¹⁾. От 3.10.1906 г. Карло Вакаро упълномощава сина си Едмондо Вакаро за управлението на тютюневата фабрика⁽¹²⁾. Карло Вакаро е инициатор за обединение на тютюнопроизводителите още от 1905 г. Като резултат през 1909 г. се създава АД „Съединени тютюневи фабрики“, известно като „Картела“. Продажбите, от които имат най-голяма полза, са на сурови тютюни за страната и чужбина⁽¹³⁾. Първите контакти между Вакаро и Дяко Дяков са във връзка с доставки на тютюн за фабриката. Снимка документира пренасянето на Шех Джумайски (Джебелски) тютюн от търговеца Дяко Дяков с помощта на камили и магарета⁽¹⁴⁾. Доста време двамата работят като съдружници, след което Вакаро напуска и фабриката започва да се управлява от Дяко Дяков и най-вече от големия му син – Петър. Заедно с фабриката и инвентара през 1917 г. Петър Дяков купува от Вакаро къщата на „Цариброд“¹⁷, строена по проект на италиански архитект⁽¹⁵⁾.

Твърде млад Петър Дяков започва да се занимава с търговия на тютюн, приемайки от баща си професията на търговец и индустриалец. Дяко Дяков има още двама синове и една дъщеря. Най-малкият – Илия, се откроява с ума и интелекта си, с намерението да учи право в София или Женева, но се удавя като абитуриент. В свидетелства за съдимост, протоколи на УС на фабриката, Дяко Дяков посочва, че е от с. Княз Борисово, Харманлийско. Възможно е Дякови да са преселници там от село Малък Дервент, близо до Софлу и Димотика, едно от разорените през 1913 г. български села, където е имало такава фамилия⁽¹⁶⁾. Т. Близнаков упоменава, че Дяко Дяков е бежанец от Тракия след Балканската война.⁽¹⁷⁾ Но през 1902 – 1903 г. той е народен представител в XII ОНС на Княжество България⁽¹⁸⁾ и ако са преселници от там, то е от по-ранно време. Факт е обаче, че за подобряване на дейността в тютюневия отрасъл на конференцията на Българското земеделско дружество в София от 1920 г. се препоръчва ползването на опитните в тютюнопроизводството бежанци от Беломорска Тракия и разселването им из важните тютюневи центрове в страната⁽¹⁹⁾. Малко преди и след 1920 г. в Пловдив се основават фирми за манипулация и експорт на тютюн. Фабрика „Левски“ на Стефан Обрейков и Андон Станев (1917 г.), фабрика „Зора“ на Димитър Спасов (1921 г.), „Златен

лев“ на братя Тютюнджиян (1922 г.)²⁰⁾ През 1917 г. е регистрирана и фирмата на Дяко Дяков за търговия на тютюн²¹⁾. Покупката и продажбата на сурови тютюни на едро и дребно и „фабрикацията“ на сурови тютюни за вътрешна и чуждестранна употреба се извършва от фабриките в Пловдив и Харманли. На 11.11.1920 г. е регистрирано АД „Егейско море“ с председател Петър Дяков Дяков. Това дружество е известно и като „Беломорска България“ и като „Егея табак компани“. Дейността му включва: търговия, включително с тютюн, банкови операции и сделки, комисионерство, производство на мебели с дърводелска фабрика „Напредък“²²⁾. АД „Беломорска България“ е основано с капитал от 2,5 млн. лв. (5 хил.акции по 500 лв.). Акциите се разпределят по следния начин: председателят Петър Д.Дяков е с 457 акции; Едмондо К. Вакаро – подпредседател, от Пловдив, 100 акции; Ибрахим Мехмед паша от София, 1000 акции; Дяко Дяков от Харманли, 200 акции и др.²³⁾

Експортърите и фабрикантите на тютюн в Пловдив се обединяват в сдружение, в което влизат „Съединени тютюневи фабрики“, „Никотеа“, „Тахандаг“, бр.Фернандес, бр. Златеви, „Лист“ на Кязим Емин и др. Извън него остават Дяков, Томасян, фабрика „Левски“ и тази на Тютюневата банка, Халил Ибрахим Мехмед паша и др.²⁴⁾ През 1921 г. се отбелязва, че в Пловдив работят шест фабрики за тютюн: „Съединени тютюневи фабрики“, „Златен лев“ на Томасян; „Беломорска България“ на Дяков, „Левски“ на Тютюневата банка; „Зора“ на Д. Спасов и Ксантийската фабрика. Същите срещат трудности от работа с намален персонал, при някои е нарушена ритмичността вследствие липса на тютюн, на бандерол или натрупване на изработен тютюн и папироси, а „почти във всички по липса на бубини“²⁵⁾. За „Беломорска България“ на Петър Дяков настъпва период на тежки изпитания. На 6.02.1922 г. голям пожар унищожава цялата фабрика²⁶⁾. Скоро след него Ибрахим Мехмед паша и Едмондо Вакаро напускат дружеството на 28.06.1922 г. и на 11.08.1922 г.²⁷⁾ Загубите от него са няколко милиона. Двеста работнички и работници остават без надница и работа. След пожара се извършва реорганизация на дейността. Всички тютюневи фабрики на АД „Беломорска България“ се събират в Пловдив²⁸⁾. По-късна цел на Дякови е да бъдат открити клонове в София, Хасково и Княз Борисово. Благодарение на клона на фабриката в Харманли тютюневата фабрика в Пловдив се възстановява бързо. Възстановяването на фабричната сграда включва и нов, трети етаж. На 30. 08.1922 г. е регистрирана нова търговска фирма „Дякови – събирателни тютюневи фабрики“²⁹⁾.

„Неимоверно голямата конкуренция“ сред тютюневите фабрики не само в Пловдив води до създаване на тръст на тютюневите фабрики в България през 1928 г.³⁰⁾ Страхът от конкуренция на Гърция пък ражда през 1929 г. идеята за национална централа в тютюнопроизводството за навременна информация, пропаганда и конкретно противодействие³¹⁾. Търговско-индустриалните камари, в т.ч. и в Пловдив, предлагат за целта конференции, уреждане на панаири и изложби

за тютюна и тютюневите изделия³²⁾. От 1923 г., когато достига своя връх, тютюневата култура постоянно намалява по площ, производство и брой тютюнопроизводители, е констатацията от 1929 г. на Централния съюз на тютюневите кооперации в България³³⁾. Много от тютюневите събирателни и акционерни дружества загиват като тютюневата фирма на братя Златеви в Пловдив и София³⁴⁾. През 1928 г. Петър и Добра Дякови създават „Български картел“ дружествени съединени тютюневи фабрики ООД, Пловдив³⁵⁾. Основният капитал на дружеството е 200 хил.лв., поделен поравно между двамата съдружници и съуправители – Добра и Петър Дякови. Срокът на дружествения договор е 30 години. След две години производството е преместено в София. Една от причините според д-р Т. Близнаков е, че то не преуспява в Пловдив³⁶⁾. Истинската причина обаче са неблагоприятните тенденции и общата стопанска нестабилност. За периода от 1914 до 1931 г., без военните години, производството на тютюн е най-слабо през 1927 и особено 1928 година. Ако през 1923 г. броят на производителите на тютюн е 199 хил. 733 души и са набрани 52 219 026 кг тютюн, то през 1928 г. броят на производителите е 2,5 пъти по-малко, или 76 136 души, а набраният тютюн е три пъти по-малко, или 15 720 144 кг³⁷⁾. Тютюнопроизводството търпи загуби и от следващите реколти за 1931 и 1932 г. В редица тютюневи фабрики през 1931 г. има стачки. В „Картела“ 80 души протестират срещу намалението на надниците, в „Асенова крепост“ стачкуват 500 работници заради намаляване на надниците с 50%, т. фирма „Такворян“ уволнява 250 работнички³⁸⁾. Не са открити документи за стачкуващи работници във фабриката на Дяков. Петър Дяков се е отнасял добре с работниците, а към тютюневата фабрика е имало изградени жилища за тях³⁹⁾. Стопанската криза се отразява зле и на тютюноработниците, и на тютюнофабрикантите. Дякови разпродават семейни имоти покрай р. Марица, на бул. „В. Априлов“, на „Джендем тепе“ (до гарата). Продадени са за 4,17 лв. кв.м, докато в същото време търговските имоти се продават 30 лв. за кв.м. Наред с всичко друго събират буби и ги продават на фабриките за точене, пресукване и търговия на коприна в Пловдив „Коприна“ АД, „Медакс“ АД и др.

От 1932 г. постепенно се забелязват повсеместни нови тенденции към стопанско съживление. За тютюневата индустрия германският пазар придобива все по-голямо значение. Германски концерн за машини, вагони, релси и др. предлага да достави за българските железници свое производство, а изплащането да бъде в срок от 5 години вместо с пари – с покупка на тютюн⁴⁰⁾.

Излизането на законопроекта за монопола върху тютюна през 1934 г. среща повече негативни реакции. Отчита се непригодността на монополната система за българската действителност, тъй като „всеки счита общодържавното за безстопанствено и всеки се стреми да ползва всички простени и непростени средства“ за лично облагодетелстване⁴¹⁾. Монополът на държавата върху тютюна лишава индустрията от частната инициатива, лишава предприятието от самостоятелност, стабилност, а ръководителя – от авторитет.

Петнадесет години Петър Дяков ръководи дружествените семейни фирми с тютюнева и дървообработваща фабрика. Умира на 55 години, на 20.03.1935 г. Петър Дяков е с нюх и талант на търговец⁴²⁾. За него много точни са думите на съпругата: „Дядо ти умря от мерак по работата“ (по сведения на Александър Дяков от 26.11.2012 г.). Каквото и да се случва, той остава добрият човек и баща. Щедър, контактен, умееш да спечели хората с държанието си⁴³⁾. Голяма част от неговите приятели са художници. Либералните му възгледи го сприятеляват с политика Димитър Тончев, с народния представител Барзов, с Димо Кьорчев, част от философията на когото е, че силният човек трябва да бъде „деятелен“, с братята Павел и Никола Генадиеви. Павел – с разностранна надареност и инициативност.

След смъртта му, на 20.03.1935 г. дейността на „Български картел – дружествени съединени тютюневи фабрики“ ООД е прекратена. За ликвидатор през 1936 г. е назначена Добра П.Дякова⁴⁴⁾. Доколко основателно е ликвидиран „Български картел“, писмено запитване е направено от Добра Дякова до доцента по търговско право д-р Любен Василев от СУ „Св. Климент Охридски“⁴⁵⁾. Отговорът от 1.03.1942 г. е, че „съдът трябва да поправи грешката и да отстрани неистинността“, довела до закриването на дружеството. На 10.04.1942 г. съдът анулира решението от 1936 г. Дружеството се възстановява с управител Добра Дякова. Участието на Добра Дякова в управлението на акционерните дружества и в съдебни за тях моменти открива силните страни на нейния характер. Тя не е единствената жена, която след смъртта на съпруга си, заедно със синовете си, продължава да работи за дружеството. Подобна е съдбата на съпругата на Мъгърдич Томасян⁴⁶⁾. Добра и Петър Дякови имат четири деца – Дяко (1912), Ангел (1915) и Ирина (1919) и най-малкото дете – Илю-Петю, е родено през 1927 г.

Дяко Дяков умира на 16.09.1938 г. на 86 години. Доказателство за неговата енергичност и работоспособност е фактът, че на 85-годишна възраст Дяко Дяков е с отговорност на председател на УС на дружеството. От него е възприет най-вероятно девизът на Дякови: „Силните по дух и воля ще устоят докрай“⁴⁷⁾. Постепенно със задължения преминават към младата генерация Дякови. През 1938 г. за член на УС е избран Ангел П. Дяков, а от 1940 г. е назначен за писар в дружеството⁴⁸⁾. Според книгата на акционерите, започната на 26.01.1944 г., акционери са всички деца на Петър и Добра Дякови⁴⁹⁾. През 1939 г. нараства числото на търговците износители на сурови тютюни на листа от Хасково, Кърджали, Пловдив. Удостоверение от Пловдивската търговско-индустриална камара за безмитен внос на амбалажни материали получава вторият по големина син на Дяко Дяков – тютюнотърговецът Петко Дяков от Хасково⁵⁰⁾. През 1935 – 1939 г. в Пловдив образуват свои клонове големи чуждестранни фирми от тютюневата индустрия като „Холтаб“ (холандско акционерно дружество за тютюн), „Беер&С-ие“ с централа в Цюрих – износ на

тютюн, А.Т.И (Ациенда табаки италияни) осъществява внос на амбалаж за тютюни⁵¹⁾. Още през 1931 г. се изразяват опасения от настаняването на чужди фирми и концерни, които диктуват цените.

Месец юли 1944 г. се основава ООД „Родина“ с равноправни членове: Обрейко Йовков Обрейков, Гурко Новкиришки и Дяко Дяков от Пловдив и Тодор Новкиришки от София. С капитал от 4 млн. и 500 хил.лв. започва работа от 1.10.1944 г. фабрика „Родина“ с две отделения: за цигари и опаковки⁵²⁾. Работната ръка в АД „Родина“ е 185 души.

Тютюневите фабрики към 23.12.1947 г. работят с: АД „Родина“ – 7 двигателя с мощност 18 к.с., „Левски“ – 13 дв. 35 к.с., „Томасян и синове“ – 33 дв. 91 к.с., фабрика „Зора“ на Спасов – 12 дв. 46 к.с., фабрика „Тютюнджиян“ – 28 дв. 65 к.с., и фабрика „Левски“ е с 13 дв. 35 к.с., „Болярка“ – 5 дв. 12 к.с., „Изгрев“ – 8 дв. 22 к.с., Съединени тютюневи фабрики – 86 дв. 325 к.с.⁵³⁾ Начинът, по който се извозвани суровината и готовата продукция, е определено атрактивен. Каруци, теглени от „унгарски“ коне, извозват продукцията от фабриката на Дякови по улица „Цариброд“ към площада пред Джумая джамия. Не много по-различно е и за голямата тютюнева фабрика „Картел“, която към 1940 г. е с 2 коня – Дорчо и Алчо, 2 кобилки, 3 дървени коли, един файтон с гумени колела и 2 велосипеда⁵⁴⁾.

Краят на голямата тютюнева фабрика на улица „Цариброд“ 17 е като на всяко друго индустриално предприятие, заварено от новата власт. Ликвидирането на тютюнева фабрика „Родина“ се проточва от 14.09.1948 г., когато е подадена молба до Пловдивския областен съд за ликвидация, до 28.03.1952 г. Причините са несъбрани задължения, като най-големият длъжник на фабриката е Държавният тютюнев монопол, което води до невъзможност фабриката да ликвидира със своите задължения.

Историята на фабриката е история на семейната сплотеност. Многобройни са доказателствата, че тя не е само апел и добро пожелание, а сила, практикуването на която осигурява просъществуването на фабрика Дякови три десетилетия (1917-1947 г.).

БЕЛЕЖКИ:

1. ДА – Пловдив, ф.29 к, оп.1, а.е.194, л.112
2. ДА – Пловдив, ф.455, оп.1, а.е.1, л.147, Близнаков Т. „Изграждането на индустрията в Пловдив от 1878 до 1947 г., непубликувани изследвания.
3. Гешов, Ив. Е. „Думи и дела“, изд.1899 г. предговор, с.XXX.
4. ДА – Пловдив, ф. 147 к, оп.1, а.е.83, л.44.
5. ДА – Пловдив, ф.32 к, оп.1, а.е.1, л.1 – 2.
6. Иванов. Ю. Спомени. РИМ – Пловдив, ном.1036, с.16 – 17
7. ДА – Пловдив, ф.50 к, оп.3, а.е.72, л.5 и л.25; Ст. Шивачев и др.,Книга за Пловдив“ П-в, 1999 г., с.163.
8. ДА – Пловдив, ф.50 к, оп.4, а.е.127, л.4 – 5.

9. Калинкова П.в. Дума, бр.192 от 18.08.2012 г.
10. Алманах на българските индустриалци 1878 – 1947 г. С.1995 г., с.299.
11. Ст.Ташева. Васил Коларов в Пловдив. П.1966, с.12.
12. ДА – Пловдив, ф.50 к, оп.4, а.е.808.
13. ДА – Пловдив, ф.32 к, оп.1, а.е. 1,л.3 – 6.
14. РИМ – Пловдив, копие от снимка ф.21, ном.1837
15. По сведения на Ася Дертлиева от 2.11.2013 г.
16. Милетич Л. Разорението на тракийските българи през 1913 г. С. 2013, с.198 – 203.
17. ДА – Пловдив, ф.455, оп.1, а.е.11, л.143; Непубл. изследвания на д-р Т. Близнаков
18. Вж. Стенографски дневници на XII ОНС. I изв. сесия свикана на 22 апр. 1902 г. , с. 87 – 88, 1060.
19. В. „Тютюн“, бр.9 от 1.07.1920 г.
20. ДА – Пловдив, ф.455, оп.1,а.е.11, л.140, 141.
21. ДА – Пловдив, ф.50 к, оп.4, а.е.1687, л.1.
22. ДА – Пловдив, ф.50 к, оп.3, а.е.732, л.66 – 69.
23. ДА – Пловдив, ф.50 к, оп.3, а.е.732, л.48.
24. В. „Тютюн“, бр.2 от 20.03.1920 г.
25. В.„Тютюноработник“ Год.IX, бр.10-11/1.05.1921, с.5.
26. ДА – Пловдив, ф.50 к, оп.4, а.е.1687, л.7.
27. Ф.143 к, оп.1, а.е.2, л.13.
28. ДА – Пловдив, ф.50 к, оп.4, а.е. 1687, л.7.
29. Пак там.
30. ДА – Пловдив, ф.455, оп.1,а.е.11, л.135, в.Тютюн, кн.3 – 4 от 1928 г.,с.13.
31. ДА – Пловдив, ф.147 к, а.е. 476, л.65.
32. ДА – Пловдив, ф. 147 к, оп.1, а.е.83, л.45,, л.8, в.Слово, 15.10.1926 г.
33. ДА – Пловдив, ф.147 к, оп.1,а.е.48, л.66.
34. Танкова В. „Родствеността в стопанското развитие на България 1878 – 1944. Старозагорската фамилия Златеви“, Пловдив 2011г., с.79 – 80.
35. ДА – Пловдив, ф.50 к, оп.3,а.е.1167, л.1 – 7.
36. ДА – Пловдив, Близнаков Т, Непубл.изследвания, ф.455, оп.1,а.е.11,л.143.
37. ДА Пловдив, ф.147, оп.1, а.е.50, л.26.
38. В.„Победа“бр.394/ 6.6.1931 г., бр.506/17.10.1931 г., бр.535/21.11.1931 г.
39. По сведения на Александър Дяков от 17.03.2013 и на Ирина Дякова, взети от дъщеря й Ася Дертлиева от 3.12.2013 г.
40. ДА Пловдив, ф.147, оп.1, а.е.50, л.5, 10 – 11.
41. ДА-Пловдив, ф.147 к, а.е.685, инж.Джерахов Ем.,„Монопол или бандероно облагане на тютюневите изделия, 1934 г.,л.70 – 79.
42. По сведения на покойния Кирко Христов, взети от Ася Дертлиева.
43. По сведения на Ася Дертлиева от 6.07.2013, взети от покойната Ирина Дякова.
44. ДА – Пловдив, ф.50 к, оп.3, а.е.1167, л.26.
45. Пак там, л.37 – 43.
46. Алманах на българските индустриалци 1878 – 1947 г. С.1995 г., с.296.

- 47. По сведения на Ася Дертлиева от 2.11.2013 г.
- 48. ДА – Пловдив, ф.143 к, оп.1, а.е.2. л.76.
- 49. ДА – Пловдив ф.143, оп.1, а.е.9.
- 50. ДА – Пловдив, ф.147, оп.1, а.е. 99, л.98.
- 51. ДА – Пловдив, ф.147, оп.1, а.е.99, л.17, 33, 69.
- 52. ДА – Пловдив ф.455, оп.1, а.е.11, л.146.
- 53. Пак там, л.389.
- 54. ДА – Пловдив, ф.32 к, оп.1. а.е.65, л.24.

TSARIBROD STREET AND THE INDUSTRIAL PLOVDIV

Abstract. In this article has been done a brief survey about the industries, industrialists and tradesmen, lived at the small Tsaribrod street in Plovdiv. After that, the author has represented the tobacco factory history, which is located at Tsaribrod street. There has been revealed the tough way toward it's approvment and sometimes it's existence, in comparison with the other tobacco factories in Plovdiv. The tendencies in their development, as far as they origin from objective factors- for existence environment and time, are very similar. There has been pointed out the significance of the personality, as one of the decisive factors about the place and position, the factory posses in it's branch. In appropriate order in the frame of the whole investigation there will be represented and the other factories, linked with Tsaribrod street.

✉ **Ms. Yordanka Krivoshieva**
Regional History Museum Plovdiv
Exposition „Centre of Modern History“
14, A. Bukureshtliev Str.
4000 Plovdiv, Bulgaria
E-mail: historymuzeumplovdiv@gmail.com